

Nr 636

Av herr **Lassinantti m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 31, angående utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen.

(Lika lydande med motion nr 523 i Första kammaren)

I proposition nr 31 till årets riksdag har Kungl. Maj:t berett riksdagen tillfälle att yttra sig angående riktlinjerna för utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen.

Det var år 1954 — alltså för åtta år sedan — denna fråga aktualiserades i riksdagen, som intog en positiv ståndpunkt till motionerna i ämnet. I dessa hemställde man om utredning rörande de åtgärder, som kunde sättas in för att göra Tornedalen och Överkalixbygden rustade att försörja sin egen befolkning med anlåtande av befintliga naturtillgångar och tillgänglig arbetskraft.

Målsättningen för motionärerna var sålunda, att naturtillgångar och arbetskraft skulle utnyttjas planmässigt för en upprustning av näringsliv och arbetsmarknad för att ge människorna tillfredsställande utkomstmöjligheter.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande anförde bankoutskottet bl. a., att utredningen skulle inriktas på praktiska åtgärder, som redan på kort sikt kunde förbättra utkomstmöjligheterna för befolkningen, att man borde försöka underlätta för bygdens egen befolkning att finna uppslag för lönande företagsamhet samt att samhällets stöd i fortsättningen borde övervägas att ges sådan form, att bygdens förutsättningar till produktivt arbete ökades. Utskottet underströk vidare särskilt vikten av att förhållandena bl. a. inom jordbruket, skogsbruket och kommunikationsväsendet uppmärksammades och undersöktes.

Riksdagens beslut 1954 bör rimligen tolkas som en omisskännlig strävan till att genom olika slag av konkreta åtgärder snarast möjligt förbättra människornas utkomstmöjligheter i Tornedalen.

Dessa intentioner har följts av Tornedalsutredningen, som i sitt andra betänkande redovisat behovet av åtgärder på olika områden, och denna grundsyn kommer även till uttryck i Kungl. Maj:ts proposition.

Att statsmakterna sålunda är beredda att tillstyrka ett särskilt stöd till näringar, som traditionellt inte minst av sina utövare betecknas som tillhörande det enskilda näringslivet — och dit hör ju bl. a. jordbruket — måste tolkas som ett bevis på att den ekonomiska situationen i Tornedalen —

sådan den redovisas av utredningen och i propositionen — anses ha frambesvurits i väsentlig mån av krafter, vilkas tuktande legat helt utanför ramen för ortsbefolkningens möjligheter.

Gränsbygden utarmas.

Redan under Gustav Vasas och Karl IX:s tid sökte staten på allt sätt främja kolonisationen uppströms Torne älv. Man ville föra rikets gräns i norr om möjligt ända fram till Norra Ishavet. Till stöd för denna expansionspolitik anlade man kyrkor i Lappmarken, bl. a. i Jukkasjärvi och Enontekis (nuvarande Karesuando), för att dessa skulle dra till sig bofast befolkning. Detta förhållande måste i dagens läge accentuera statens ansvar exempelvis för människorna i det av arbetslösheten hårt drabbade Karesuando.

I jordaboken för Västerbotten av år 1543 hade den fasta bosättningen i Tornedalen nått Pello, sålunda längre upp än i både Kalixdalen och Lule älvdal. Förutom på statsmakternas åtgöranden berodde detta också på åtskilliga gynnsamma lokala förhållanden. Jorden i älvdalen var bördig, väl lämpad för jordbruk och boskapsskötsel, och denna floddal var dessutom en utmärkt handelsled mellan Bottenviken och de norska kusterna i norr och väster.

Marknaden i Torneå, känd t. ex. från Olaus Magnus' resa, var en centralpunkt för handeln i hela Nordskandinavien och förde samman köpmän från Petersburg och Arkangelsk i öster och från Tromsö och Hammerfest i norr och väster. Detta förhållande får ses mot bakgrunden av att fjällen i Torne lappmark var lägre och därmed lättare att passera än fjällregionerna längre söderut.

Hur gammal den ekonomiska kulturen är i Tornedalen framgår jämväl därav, att vårt lands nordligaste järnverk redan under drottning Kristinas tid anlades där och väckte till liv de drömmar, som nu på ett realistiskt sätt förverkligas genom exploatering av de norrbottniska malmfälten. Även det första finbladiga sågverket i norra Sverige förlades för mer än 200 år sedan till Tornedalen.

När det omkring år 1800 blev aktuellt att dela Västerbottens län i två delar, föreslog dåvarande landshövdingen att det nordligaste länet skulle få Torneå till residensstad. Det ansågs att ett ekonomiskt centrum också vore lämpligt som administrativt.

Att dessa planer aldrig förverkligades berodde på 1808—1809 års krig och dess följder. Då blev Tornedalen en gränsbygd, vilket förhållande under tidernas lopp skapat många besvärliga problem, inte minst ekonomiska. Gränsen delade socknarna och byarna mitt itu. Man fick börja anpassningen till den nya tiden med stympade enheter.

Att det bodde ett företagsamt och ekonomiskt förtänksamt folk i Tornedalen sedan gammalt framgår tydligt av en rapport, som landshövding P. H. Widmark i januari 1860 avlät till regeringen.

”Folket i hela Torneådalen fann jag vara allvarligt och idogt, och det utmärkte sig, framför svenskarne, genom ett mycket enkelt och sparsamt levnadssätt. Också råder, särdeles nedom Pajala, en allmännares välmåga bland detta folk, än hos svenskarne i någon del av länet, vartill väsentligen bidrager den rika laxfångsten i Torneå älv, men framförallt boskapskötseln, åt vilken detta folk, med den stora fodertillgång de gräsrika ängsmarkerna lämna, ägnar sin synnerliga omvårdnad.”

Landshövding Widmark omnämner vidare, att gränsen då ännu inte verkat politiskt splittrande mellan västra och östra sidan av Torne älv. Men när man senare från både svensk och rysk sida började hävda gränsen, så inledde man därmed också uppdelningen av en gemensam ekonomisk marknad med urgamla anor. Järnvägarna drogs i både Sverige och Finland långt från gränsen (till Gällivare respektive Rovaniemi), vilket hade till följd att t. o. m. den gamla lappmarkshandeln lämnade Tornedalen. Den kommersiellt livfulla älvdalen började på vissa punkter påminna om en evakuerad landsdel. Gamla bemärkta handelshus — som t. ex. Muoniovaara i övre delen av Pajala socken — hade liksom många gamla köpmansläkter i Haparanda förlorat det ekonomiska underlaget för sin existens.

Men Tornedalens egenskap av gränsbygd innebar också andra följder, som medverkade till ekonomisk passivitet. Det är ju allmänt känt, att den militära sakkunskapen intog en negativ ståndpunkt till framdragning av järnvägar norrut. Fastän järnvägen färdigställdes till Boden redan 1894, så nådde den Tornedalen först under första världskriget. Man åberopade strategiska betänkligheter mot att förbinda gränstrakterna med det allmänna järnvägsnätet.

Detta betydde att Tornedalen med naturnödvändighet blev årtionden efter i en ekonomisk utveckling, som eljest bort vara i många stycken given. Avsaknaden av järnväg och elektrisk kraft förklarar tämligen värtaligt, varför exempelvis mindre industrier för att täcka bygdens hemmamarknad hade så svårt att finna rotfäste i Tornedalen. Stora delar av Tornedalen fick ju elektrisk energi först under det andra världskriget. Att på tal om småindustrien mot denna bakgrund reflexionslöst jämföra Tornedalens förutsättningar med andra delar av landet och därvid utpeka tornedalingarna som av tradition oföretagsamma, vilket stundom sker, är både okunigt och orättvist.

Efter bilismens genombrott kan åtskilligt repareras, om vägarna upp-
rustas och vägnätet utvecklas, men man får numera ha i åtanke, att i dag
kräver startandet av en småindustri helt andra kapitalresurser än för en
mansalder sedan.

Naturhushållningen dröjde i Tornedalen längre kvar än söderut. Genom bilismens genombrott och andra liknande faktorer har övergången till byteshushållning skett mycket snabbt. Detta har skapat behov av en arbetsmarknad i modern mening på många håll, där man förr inte hade behov av att efterfråga arbete hos andra. Detta är för övrigt ett problem på Nordkalotten även för Finland och Norge, där speciella åtgärder fått tillgripas för att någorlunda bemästra problemen.

Kommunernas bekymmersamma ekonomi återigen har man att betrakta mot bakgrunden av bl. a. det faktum, att Tornedalen i mycket hög grad fått uppfostra och utbilda arbetskraft för andra delar av landet. Utbildningskostnaderna har därför blivit ytterst betungande.

Det är mot denna historiska bakgrund den aktuella ekonomiska situationen i Tornedalen skall skärskådas.

Men det finns även andra omständigheter, som i det praktiska arbetet tycks ha en ännu mer hämmande aktualitet.

De militära hindren.

På tal om angelägenheten av att *militära vägbyggnadshinder* i Tornedalen undanröjes anföres i propositionen (sidan 37), att överbefälhavaren uttalat, att "det visserligen är ett totalförsvarsintresse, att åtgärder vidtas för att stimulera näringslivet i området, då härigenom bättre betingelser kan skapas att med områdets egna resurser organisera stridskrafter till dess försvar, men att dessa åtgärder inte bör vara av den art, att de samtidigt allvarligt försämrar försvarsbetingelserna och medför ökade krav på stridskrafter". Härefter kommer överbefälhavaren in på vägproblemet, som bedöms vara ömtåligt ur försvarssynpunkt.

Det är allmänt känt, att de militära vägbyggnadshindren verkat åtskilligt hämmande på näringslivets utveckling i gränsbygden.

Av särskilt intresse är propositionens (sidan 3) referat av överbefälhavarens yttrande om befolkningsutvecklingen i Tornedalen. På denna punkt ger yttrandet vid handen, att överbefälhavaren anser en avfolkning av Tornedalen vara ogynnsam ur försvarssynpunkt.

Det synes vara berättigat att tolka överbefälhavarens yttrande så, att mot de militära önskemålen att förhindra en utbyggnad av vägnätet finns ett annat militärt önskemål, nämligen önskvärdheten av en arbetsmarknad, som binder så många människor som möjligt till Tornedalen.

En *gränsbygd* är — har det sagts — en nations fönster utåt. En ekonomiskt blomstrande gränsbygd skapar naturliga förutsättningar för *viljan* att försvara landet. Förmågan att försvara landet finns knappast, om viljan saknas,

Även denna mening bör komma in i bilden, när försvarets och näringslivets intressen avvägs mot varann.

En gränsbygd är inte livsviktig ur försvarssynpunkt enbart ur sitt eget intresse. Det kan inte råda någon tvekan om att därest gränsbygden måste bära bördor i form av militära hinder av olika slag för utveckling av näringslivet, så bäres dessa bördor för hela landets skull. Därför torde det vara rättvist, att samhället solidariskt gottgör den drabbade bygden de åtminstone rent ekonomiska förlusterna.

Tornedalsutredningens förslag till olika åtgärder för att förstärka människornas utkomstmöjligheter bör ses även i belysning av detta förhållande.

Tornedalspropositionen — början till en tioårsplan.

Propositionen nr 31 är hållen i en allmänt positiv anda, som visar att regeringen är införstådd med de speciella problem beträffande befolkningsutveckling och näringsliv som av bl. a. ovan redovisade skäl förefinns i gränsbygderna mot Finland.

Det är säkerligen inte möjligt att i ett slag lösa dessa mångskiftande problem, utan här krävs dels en långsiktig omdaning och uppbyggnad av produktionsapparaten för att nå fram till mer rationella driftformer, dels en omfattande inventering av de inom Tornedalen befintliga naturliga resurser på vilka man kan tänkas grunda framtida nyproduktion. Mot denna bakgrund föreslogs i Tornedalsutredningens andra del en rad åtgärder, vilkas realiserande beräknades kunna ske under en tioårsperiod. Tornedalspropositionen kan betraktas som en god början på denna tioårsplan. För att planen skall kunna fullföljas, krävs emellertid att även under kommande år särskilda medel ställs till förfogande för utbyggnaden av näringslivet i Tornedalen. Det är genom sådana successiva åtgärder försörjningsläget i gränsbygden skall varaktigt kunna förbättras.

För att reformprogrammet skall kunna genomföras förnuftigt och planmässigt anser vi det vara ytterst viktigt, att de allmänna riktlinjerna för verksamheten redan från början dras upp på ett realistiskt sätt. Här kan vi på de flesta punkter godtaga redovisningen i propositionen, men detta konstaterande förutsätter att i framtiden, när riktlinjerna prövats även i praktiken, tillräckliga ekonomiska resurser står till förfogande för att förverkliga den målsättning som Tornedalsutredningens riktlinjer innefattar.

På några punkter anser vi det redan nu nödvändigt att något inskräpa vikten av åtgärder. Beträffande jordbrukspolitiken måste man, innan betydande belopp statliga medel ställs till förfogande, enligt vår mening ta ställning till frågan om nödvändigheten att stärka myndigheternas möjligheter att skapa en godtagbar arrondering och ur ekonomisk synpunkt lämplig storlek på fastigheterna.

Dessa frågor önskar vi närmare belysa i det följande.

Den fria nordiska arbetsmarknaden och Tornedalen.

Varken den nordiska passfriheten eller den gemensamma nordiska arbetsmarknaden möttes i Tornedalen av gensagor på det principiella planet. Men eftersom bygden var ett arbetslöshetsområde befarade man inte önskvärda praktiska följdverkningar.

Förverkligandet av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden förklarades emellertid bygga på det faktum, att de avtalslutande parterna skulle förverkliga den fulla sysselsättningen. Vare sig i Norrbottens län eller motsvarande gränsområde i Finland har denna målsättning kunnat förverkligas. Arbetssökande har strömmat från Finland och enligt uppgift från vederhäftigt håll bjudit sina tjänster billigare än vad den svenska arbetskraften betingat.

Det har även förekommit, att när svenska medborgare lämnat Tornedalen på grund av brist på arbete, så har deras bostäder relativt kort därefter övertagits av utlänningar, som sökt arbete i Sverige.

Dessa förhållanden har kommunalmännen i Tornedalen påtalat vid flera tillfällen.

Den irritation, som en sådan situation skapar, är ytterst ömtålig inte minst ur utlänningarnas och det nordiska samarbetets synpunkt.

Frågan om den gemensamma nordiska arbetsmarknaden i gränsbygderna bör enligt vår uppfattning regleras på ett sådant sätt, att gränsbygden därigenom inte utsättes för ekonomiska eller psykologiska påfrestningar.

Jordbruket i Tornedalen.

Jordbruket i Tornedalen karakteriseras bl. a. av att inägojorden och skogsmarken i stor utsträckning är söndersplittrad i för små brukningsenheter med ofta små och illa utformade brukningsfigurer. Dessa förhållanden är ytterligare accentuerade genom en på många håll långt driven sämjedelning.

I dessa bygder har en stark avflyttning från jordbruket skett under de senare åren. I viss omfattning har härvid kompletteringsjord kunnat erhållas till kvarvarande jordbruk. Men mycket vanligt är i dessa bygder — på vissa håll i nästan liknande omfattning som i Kopparbergs län — att de avflyttade behåller sin egendom, särskilt om i densamma ingår skogsmark av någon betydelse. En följd härav är att kompletteringsjord inte kommer ut i marknaden. En annan påtaglig följd är att inägojorden inom sådana egendomar ofta inte brukas och kan ligga i mer eller mindre oregelbundna, vanskötta stråk genom i övrigt brukade jordområden.

I strävandena till en rationalisering av jordbruket riktas blickarna först mot den odlade bygden längs Torneälven. Där ligger jorden ofta i stora

öppna fält, som vid en rationell ägoindelning skulle erbjuda gynnsamma förutsättningar för ett rationellt jordbruk med hög mekaniseringsgrad. Där bör man inrikta sig på så långt gående sammanslagning att bärkraftiga jordbruk upp till tvåfamiljsjordbrukets storlek bildas, med själva jordbruksdelen tillräckligt stor för att medge ekonomiskt lönsam drift samt med stödskog i rimlig omfattning. Lämpliga former av specialodling, potatis, viss bärodling m. m. bör främjas. Rationell ekonomibebyggelse, där så kan vara aktuellt även gemensamhetsanläggningar i jordbruksdriften, bör planläggas och anordnas.

I bygderna i Tornedalens inlandsområden torde jordbruken oftast få fastighetstypen småjordbruk, där brukarna hämtar en större del av sin inkomst från skogen. Det kan ske genom kombination med skogsarbete i annans skog eller genom kombination med egen skog. I det senare fallet blir karaktären väl skogsbruk med bisyssla i det egna lilla jordbruket.

Vid arbetet med att främja rationaliseringen i jordbruksbygderna kommer frågan om markanvändningen i förgrunden. Givet är att här som i andra delar av riket inägoskiften med ogynnsamt läge eller sämre beskaffenhet bör dragas ur jordbruksproduktionen och omföras till skogsmark. I utredningen har också anförts att minst 20 % av den redan odlade jorden är av sådan beskaffenhet, att den bör läggas ner. Men detta kan inte få ske slumpartat och planlöst. Särskilt med tanke på att alltmer mark går över i dödsbos eller icke jordbrukares ägo kan man befara, att välbelägen jordbruksjord, som skulle behöva användas i bondejordbruket för framtiden, kommer att läggas ner till direkt förfång för rationaliseringsverksamheten. Nedläggning bör sålunda ske efter genomtänkta grunder sedan man övervägt vilka marker som behövs för det framtida jordbruket. Det är angeläget att lantbruksnämnden får tillgång till personal för att tillräckligt snabbt kunna göra inventering och bedömanden om markanvändningen. Sedan man gjort klart för sig hur marken lämpligen bör användas bör å ena sidan aktiva åtgärder vidtagas för att föra in jordbruksjorden i lämpliga produktionsenheter och å andra sidan för att utan onödiga dröjsmål få fram skogsproduktion på de marker som bör föras över till skogsmark.

Redan i detta sammanhang kommer man sålunda in på det förhärskande problemet, att kunna omhändertaga och såsom tillskottsjord placera den jordbruksjord som ej längre brukas av i orten bosatta ävensom den skogsmark som inte är knuten till jordbruket men som är behövlig som stödskog.

I syfte att komma till verk samma resultat bör i första hand den aktiva inköpsverksamheten intensifieras, och detta förutsätter uppenbarligen en förstärkning av lantbruksnämndens resurser för ändamålet. Det är lämpligast att man härvid följer de arbetsmetoder, som utformas inom ramen för de koncentrerade rationaliseringsinsatserna i de fyra nordligaste lä-

nen. Den början som gjorts i Tornedalen synes lova gott. Men vill man nå resultat i någon avsevärd omfattning så måste planerna på samlade insatser i ett område följas upp på ett målmedvetet sätt under fortgående kontakt med markägarna i området. Det gäller att verka bland dem som vill stanna vid jord- och skogsbruket genom rådgivning, där man för resonemanget på ekonomisk basis och låter de ekonomiska kalkylerna tala sitt språk. Genom dessa bör klarläggas möjligheterna att finansiera olika åtgärder, att avväga anläggningar och andra investeringar, att skaffa den mark som behövs osv. Det gäller att samtidigt föra upprepade resonemang och förhandlingar med dem som lämnat eller står i begrepp att lämna jordbruket. De är rätt ofta osäkra och tveksamma om de skall behålla sin fastighet samt om och hur de skall kunna ställa om till annan verksamhet. Utan tvekan kan en nära kontakt mellan rationaliseringsmyndigheten och sådana markägare vara till stort gagn. Men för detta fordras möjlighet att avdela särskilt för dessa uppgifter lämpad personal.

När det gäller att slussa över saluförd jord och skogsmark till att info-gas i rationella enheter har lantbruksnämnden ett hjälpmedel däri, att förvärvstillstånd kan vägras om marken behövs för rationaliseringsändamål. Därvid blir lantbruksnämnden som regel skyldig att lösa in marken. Detta kan givetvis medföra vissa kostnader, nämligen i sådana fall där inlösenpriset blir högre än som går att få ut vid försäljning. Angeläget är att lantbruksnämnden både i sin allmänna inköpsverksamhet och vid tillämpning av de här nämnda inlösenmöjligheterna inte tvekar begagna sig av sina befogenheter. De särskilda förhållandena i Tornedalen påfordrar starkt sådana speciella åtgärder.

Det förefaller emellertid inte som om lantbruksnämnden i sin rationaliseringsverksamhet skall kunna nå tillräckliga resultat redan inom önskvärd tid enbart med de hjälpmedel som nu berörts. Man måste tydligen räkna med att jord och skog i alltför stor utsträckning ändå inte kommer ut i marknaden utan behålls av de avflyttande. Närmare 1/3 av Tornedalens skogsfastigheter ägs av dödsbon med delägarna ofta spridda över hela landet och i en del fall också i utlandet. Även om dödsboinnehaven mest återfinns i skogstrakterna i övre Tornedalen, så förekommer de dock i oroväckande stort antal även i nedre Tornedalen. Vidare talar de talrika samsjedelningarna sitt språk.

Vi ser med tilltagande oro på den hotande utvecklingen, som kännetecknas av otillräckligt försörjningsunderlag och stark utflyttning. Det förhållandet att en sund ekonomisk anpassning av jord- och skogsbruket till modern drift motverkas av att jord och skog i stor utsträckning inte kommer ut i marknaden utan behålls av de avflyttande, har väckt en stark reaktion i Tornedalen. Bygdens folk kräver att kraftiga insatser görs för att

komma till rätta med dessa problem och att även tvingande åtgärder sätts in om det inte går att bemästra problemen på annat sätt.

I utredningen och remissyttrandena har en del tvingande bestämmelser förordats, dock begränsade till att avse sterbhusproblemet. Länsstyrelsen förde fram tanken att skogsvårdsstyrelsen — i de fall det visat sig helt omöjligt att få kontakt med eller besked från sterbhusdelägarna — kunde få behörighet att stämpla och sälja skog på sterbhusets mark för att sedan använda inkomsten härav till lagligen påvilande skogsvårdsåtgärder. Detta för tanken också på en sådan ordning att det alltid skulle finnas en person utsedd att föra sterbhusets talan; om sterbhuset försummade att se till att så blev fallet, borde förordnande av talesman kunna väckas av myndighet. Flera av Tornedalskommunerna har gått betydligt längre och ifrågasatt en lagändring, som möjliggör för en jordbruksintresserad sterbhusdelägare att när rimlig överenskommelse inte kan träffas på frivillighetens väg genom tvångsinlösen förvärva övriga delägares lotter.

Det är goda skäl att genomföra de nämnda förslagen, men de kan knappast ge något större bidrag till lösningen av frågan hur man skall få fram kompletteringsmark för att bygga upp bärkraftiga enheter. *För det ändamålet behövs kraftigare åtgärder — nämligen ett expropriations- eller inlösenförfarande.* Det finns vissa möjligheter härtill redan i gällande lag, men det är angeläget att utforma förfarandet så att åtgärderna kan sättas in *snabbt och effektivt.* Som ett alternativ, i första hand avseende sterbhusinnehav eller eljest samägd mark, bör övervägas tvingande beslut om försäljning å offentlig auktion. Så kan nu enligt lagen om samäganderätt ske på yrkande av en delägare. Detta borde kunna vidgas så att förordnande om försäljning får lämnas på yrkande av offentlig myndighet. Därvid skulle skyddsregler för att trygga att köpeskillingen blir skälig kunna konstrueras efter liknande mönster som gäller enligt samäganderättslagen och vid exekutiva auktioner.

Sådana ingrepp skulle givetvis sättas in där bestående hinder att få fram kompletteringsmark föreligger och angelägna och väsentliga resultat kan uppnås. Det får förutsättas att lantbruksnämnden alltid uppträder som spekulant i sådana sammanhang. Nämnden bör naturligtvis kunna disponera medel från rationaliseringsanslaget för att täcka omkostnader och prisskillnader för att kunna föra in mark i den yttre rationaliseringen.

Även andra möjligheter att använda sig av expropriationsinstitut eller av motsvarande metodik bör skyndsamt övervägas. Utredning med syfte att man skall kunna tillgripa sådana förfaranden som vi här angivit bör genomföras snarast utan avvaktan på förslag till ändringar i hela fastighetsbildningslagstiftningen.

För en intensifierad verksamhet för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering i Tornedalen erfordras sådan förstärkning av lantbruksnämnden

dens personalresurser, att en arbetsgrupp helt avdelas för verksamhet där. Den bör i första hand bestå av en välkvalificerad konsulent för yttre rationalisering. Arbetsgruppen bör i samarbete med lantmäteriets och skogsvårdsstyrelsens organ handha beredningen av planläggnings- och rationaliseringsfrågorna i Tornedalsbygden.

Skogsindustri och skogsbruk.

Vid sidan av jordbruket utgör skogen den förnämsta förvärvskällan för befolkningen i Tornedalen. Genom de sysselsättningsmöjligheter ett modernt skogsbruk i gynnsamma fall kan erbjuda har många byar i skogsbygden med tidigare otroligt låg levnadsstandard fått relativt goda utkomstmöjligheter. Liksom man inom jordbruket som föredömen vill visa upp mönsterladugårdar skulle domänverket i t. ex. Torneå revir kunna visa upp åtminstone ett par skogsarbetarbyar som mönster för hur arbetet i skogen bör planeras för att ge arbetarna en rimlig bärgning även under icke högkonjunktur.

För att en jämn sysselsättning i skogen skall kunna åvägbringas måste skogsvårdsarbetena och skogsbilvägnätet ägnas en större uppmärksamhet. Det torde inte kunna förnekas att man beträffande *skogsvårdsarbetena* i enskilda skogar på senare år tack vare skogsvårdsstyrelsens förutseende och arbetsmarknadsstyrelsens stöd kommit in på sysselsättningsbefrämjande vägar.

Denna verksamhet, som är av största betydelse även nationalekonomiskt sett, bör därför fortsätta i om möjligt intensifierat tempo.

Tornedalsutredningens förslag att man inom Junosuando, Pajala, Tärendö och Korpilombolo socknar skulle få tillämpa lappmarksreglerna för det norrländska skogsproduktionsanslaget bör enligt vår mening förverkligas på lämpligt sätt, när de under övervägande varande nya bidragsreglerna på detta område kommer att fastställas.

Att Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln avsatt 800 000 kronor som bidrag till skogliga åtgärder i Tornedalen bör enligt vår mening ge en god grund för en början på detta område vid förverkligandet av Tornedalsplanen.

Till *skogsbilvägar* i enskilda skogar har anslaget höjts med 300 000 kronor till åtta miljoner. Denna höjning är blygsam, men då på anslaget vid slutet av föregående budgetår kvarstod över tolv miljoner kronor, synes farhågorna om att verksamheten på detta område inte kan få erforderlig effekt icke vara välgrundade.

I vad mån arbetstillfällena i skogen kan ökas beror självfallet i mycket hög grad på huruvida *virkesöverskottet*, främst i fråga av lövvirket, kan tillvaratagas och vinna avsättning.

Sedan handelsministern i proposition nr 35/1962 upptagit bl. a. frågan

om utbyggnaden av Assis anläggningar i Karlsborgsverken, synes några ytterligare åtgärder i denna sak för närvarande icke vara påkallade från riksdagens sida.

Det bör emellertid understrykas med skärpa, att denna av handelsministern anbefallda utredning om utbyggnaden av Karlsborgsverken bör — inte minst mot bakgrunden av angelägenheten av att öka sysselsättningen i Tornedalen — bedrivas med all möjlig skyndsamhet.

Allmänna vägar.

Enligt vår mening måste Tornedalsutredningens förslag beträffande investeringarna i de allmänna vägarna betraktas som ett minimiprogram. I propositionen understrykes, mot bakgrunden av utredningens förslag, vikten av att medelstilldelningen för det ordinarie vägbygget ökas. Det är högst angeläget, att när de ökade resurser för detta ändamål, som innefattas i äskandena under sjätte huvudtiteln, i sinom tid fördelas, tillräckliga medel för realiserandet av Tornedalsutredningens vägbyggnadsprogram ställs till förfogande.

Då anslagen för nästa budgetår torde bli tillgängliga först under kalenderåret 1963, vilket förhållande inte bör få försena planerade åtgärder och förhindra samordningen i verksamheten, synes det emellertid påkallat, att en förstärkning av vägbyggnadsanslaget för 1962 ställs till länsstyrelsens i Norrbottens län förfogande.

Småindustri m. m.

Tornedalen är i mycket hög grad underdimensionerad i fråga om småindustri även inom rena servicenäringar. Bilismens utveckling, skogsarbetets mekanisering och motorisering samt turismen är några av de faktorer, som bör skapa ett gynnsamt underlag för en expansion på detta område.

Undervisningsväsendet och åtskilliga sociala aspekter kan även fogas in i bilden. För den praktiska yrkesutbildningen, såsom den på andra håll vanliga lärlingsutbildningen, samt för yrkesorienteringen inom den obligatoriska skolan är denna gren av näringslivet nödvändig.

Tornedalens ensidiga näringsliv gör det vidare i dag mycket svårt att placera t. ex. ryggskadade skogsarbetare och andra partiellt arbetsföra över i lättare sysselsättning. En 50—60-årig skogsarbetare, som fått ryggskada, kan ju inte gärna skickas till industriarbete söderut. En utbyggnad av småindustrien i bygden skulle sålunda även ur sociala synpunkter vara ytterst eftersträvansvärd.

Det är inte realistiskt att tänka sig flyttningen från Tornedalen som enda tänkbara alternativet för den yrkesskadade, ehuru denna uppfattning kanske just för närvarande har en särskild grupp förespråkare på sydligare breddgrader.

Man skall inte orientera sig enbart efter kartan, när man har tillgång

till terrängen. Och när kartan och terrängen inte är samstämmiga — som t. ex. just i fråga om utflyttning av gamla utslitna människor — så bör terrängen alltid tillerkännas bättre vitsord än kartan på skrivbordet.

I fråga om småindustriens utveckling vore det önskvärt, att kommunerna kunde bli aktivt verksamma för att utföra praktiska anordningar — t. ex. verkstäder — av betydelse för de partiellt arbetslösa och skolungdomen och att de ekonomiskt finge bättre stöd för denna verksamhet än vad för närvarande är möjligt att tillerkänna dem.

Vissa utbildningsproblem.

För att öka sysselsättningen krävs förvisso ökade kapitalresurser men också goda personella resurser. Tillgång på yrkesskickliga arbetare och dugliga företagare är en grundförutsättning för näringslivets expansion.

Denna punkt måste ägnas stor uppmärksamhet, och här borde bl. a. kommunerna, olika länsorgan, företagarföreningen, Norrlandsfonden samt skol- och folkbildningsorganen kunna mötas i en fruktbarande samverkan. Enligt vår mening gäller det lika mycket att bygden får resurser som att bygden rätt och riktigt utnyttjar resurserna för att därmed även på mycket lång sikt skapa ett stabilt underlag för sin egen välfärd.

Med hänvisning till vad vi sålunda anfört hemställer vi,

att riksdagen måtte vid behandlingen av propositionen nr 31/1962 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

1) om sådan utredning rörande tillämpning i Tornedalen av expropriations- och inlösenförfarande, som berörts i denna motion; samt

2) om att de övriga synpunkter som framförts i motionen beaktas vid de fortsatta åtgärderna för att förbättra försörjningsläget för befolkningen i Tornedalen.

Stockholm den 6 februari 1962

Olof Wiklund

Annie Jäderberg

Ragnar Lassinantti

Ingvar Svanberg

Nr 637

Av herr **Fälldin**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 35, angående teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

(Lika lydande med motion nr 522 i Första kammaren)

Stockholm den 6 februari 1962

Thorbjörn Fälldin